

A kisebbségi habitus mintázatai

**Töredékes gondolatok egy friss szociológiai
kutatás kapcsán**

Hadas Miklós

HUN-REN KRTK

Wesley Körkép Konferencia
2024. november 25.

A habitus bourdieu-i definíciója:

A társadalmi struktúrában elfoglalt pozíció által kondicionált tartósan rögzült, nem tudatos és nem reflektált beállítódások együttese. Strukturált strukturáló struktúra, mely gyakorlati érzék-, játszmaérezék-, improvizációs érzékként működik

Arisztotelészi eredet, számos klasszikus szociológus (Durkheim, Mauss, Weber, Veblen, Husserl, Norbert Elias, Alfred Schütz) is használta.

Kulcsfontosságú fogalom a társadalmi cselekvés differenciált megértése érdekében (ugyanakkor nem alkalmas a cselekvések totalitásának megragadására)

1. Bourdieu műveiben a habitusok homogének és életre szólóan meghatározottak.
2. Habitusfogalma szinte kizárólag az osztálypozícióhoz kötődik.
3. Az inkorporált diszpozíciók köre szűk: noha számos helyen utal a testtartás, a beszéd, a stílus, a nyelvi kódok jelentőségére, nem hangsúlyozza kellőképpen az inkorporált diszpozíciók számos fontos testi dimenzióját. A bourdieu-i ágensnek nincsenek biológiai szükségletei, nem él szexuális életet, nem öregszik, nem szerelmes, nincsenek érzelmei, szenvedélyei, spirituális élményei.
4. Általában nem vizsgál évszázados ciklusidejű folyamatokat. Amennyiben igen (pl. Férfiuralom), az kudarc.
5. A társadalom strukturális átalakulásával jóval kevesebbet foglalkozik, mint a struktúra állandóságával. A változással kapcsolatos modelljei hiányosak.

Miklós Hadas: Outlines of a Theory of Plural Habitus. Bourdieu Revisited (Routledge 2022)

Introduction

1. The Habitus Concept in the Bourdieusian Oeuvre

Habitus as “sense of the game”

The homogenous habitus: The “principle of the conductorless orchestration”

Diversity of habitus in Bourdieu’s work

Critical Remarks

2. Approaches to Changing Habitus

Social mobility researches

A molecular scientist engaging in astronomy: Lahire’s sociology at the level of the individual

Critical remarks

3. The Social Construction of Plural Habitus: Historical Examples

3.1. The process sociology of Norbert Elias

3.2. The emergence of expanding habitus

3.3. The long-term transformation of the Western gender order

3.4. Habitus and life-cycles

3.5. The inculcation of habitus

4. Summary

Az OTKA-kutatás alapkérdése:

A Szlovákiában és Romániában kisebbségi helyzetben élő magyarok diszpozícióinak egyes dimenziói hogyan alakulnak át az eltérő strukturális kényszerek hatására.

A kutatás elméleti relevanciája:

A regionális- és kisebbségkutatások túlnyomórészt az identitás fogalmával operálnak, mely a társadalmi létezés és cselekvés tudatos és reflektált dimenzióját állítja előtérbe (természetesen nem kizárva az identitások kontextualitásának lehetőségét). A habitus- és diszpozíciófogalom viszont ráirányítja figyelmünket a társadalmi cselekvés nem tudatos, nem reflektált dimenzióinak vizsgálatára. Egyúttal lehetővé teszi, hogy különbséget tegyünk a diszpozicionális, racionális és reflektált cselekvések között.

(A racionális és reflexív cselekvések tudatos jellegűek, ám az előbbi teleologikus-, az utóbbi genealogikus irányultságú.)

A habitus pluralitásának értelmezési dimenziói

A diszpozíciók átalakul(hat)nak az életút során (diakron dimenzió):

átmeneti rítusok: diplomaszerezés, állampolgárság megváltozása, házasságkötés, szülővé válás, orvosi diagnózis, stb.

A diszpozíciók kontextuálisak (szinkron dimenzió):

Az eltérő kontextusokban / relációkban eltérő diszpozíciók érvényesülhetnek. Vagyis a Szlovákiában és Romániában kisebbségi helyzetben élő magyarok más és más diszpozicionális mintázatokat érvényesít(het)nek attól függően, hogy az etnikailag többé-kevésbé homogén közösségükben, a többségi társadalomban vagy az „anyaország” viszonylataiban lépnek interakciókba.

Nemcsak az osztályhabitust, hanem az egyéb habitusdimenziókat is vizsgálhatjuk:

Megkülönböztethetünk foglalkozási, nemi, vallási, életkori, nyelvi, regionális / lokális, ízlésbeli (stb.) diszpozíciókat.

Az erős (elsődleges) kontra gyenge (másodlagos, harmadlagos) diszpozíciók elkülönítése:

A koragyermekkori szocializáció során bevéssett mintázatok erőteljesebben határozzák meg a habitus egyes dimenzióit.

A pozitív (integrációt segítő) kontra negatív (integrációt gyengítő) diszpozíciók elkülönítése:

Nemcsak az otthonosság, biztonság, az „él mint a hal a vízben”-állapot biztonsága, otthonossága és magától értetődősége, hanem az idegenség, frusztráció, szorongás, zavar(odottság) érzései is a diszpozíciók részét képezhetik – hasadt / dezintegrált habitusok.

A diszpozicionális lazítás mintázatainak figyelembe vétele:

Feltételezem, hogy az ágensek arra törekednek, hogy a negatív és gyenge diszpozícióikat a pozitív és erős diszpozícióik segítségével ellensúlyozzák – a hazatérés / kiengedés élményeinek konstrukciói.

A habitusok (mély)történeti kondicionáltságának figyelembe vétele:

Nem mindegy például, hogy egy kisebbségi magyar ember egy határőrvideki, erős

Köszönöm a figyelmet!